Õiguskantsler

Teie 19.08.2026 nr

Meie 19.10.2026 nr 6-1/262429/2608728

Üksikvanema pensionisoodustused

Lugupeetud avaldaja

Kirjutasite, et olete üksi kasvatanud nelja last, kellest ühel on puue. Pöördusite õiguskantsleri poole, sest leiate, et sellises olukorras peaks üksikvanemal olema õigus saada soodustingimustel vanaduspensioni kahel õiguslikul alusel: nii seetõttu, et ta on kasvatanud puudega last, kui ka seetõttu, et ta on kasvatanud kolme last. Seega peaks Teie hinnangul praeguses olukorras olema üksikvanemal õigus saada soodustingimustel vanaduspensioni mitte viis, vaid kuus aastat enne vanaduspensioniikka jõudmist.

1. Eesti Vabariigi põhiseadus (PS) näeb ette, et inimesel on vanaduse korral õigus saada riigilt abi. Abi liigid, ulatuse ning saamise tingimused ja korra sätestab seadus (PS § 28 lõige 2). Seega on pensioniõiguste kujundamisel suur otsustusõigus Riigikogul.

2. Põhiseadus ega rahvusvahelised kohustused, mida Eesti on endale võtnud, ei nõua seda, et lapsi kasvatanud inimestel peaksid olema pensioni saamisel eelised. Siiski tuleb pensioniõiguste kehtestamisel arvesse võtta olukorda, kus inimene ei saanud töötada perekondlike kohustuste täitmise tõttu (vt parandatud ja täiendatud Euroopa sotsiaalharta artikli 27 lõike 1 punkti b sotsiaalõiguse komitee praktika kokkuvõtte lk 191 jj). Riigikohus on leidnud, et riigi loodud abi andmise süsteem peab vanaduse korral alati tagama abi vähemalt minimaalses põhiseadusega nõutavas määras (Riigikohtu otsuse nr 5-20-3 punkt 43).

3. Riigikogu on otsustanud, et lapsi kasvatanud inimesed saavad riikliku pensionikindlustuse seaduse (RPKS) alusel mitmeid pensionisoodustusi.

4. Lapsi kasvatanud inimestel võib olla õigus saada soodustingimustel vanaduspensioni (RPKS § 10) ja pensionilisa (RPKS § 24 lõiked 1^1, 4-7). Laste kasvatamise eest arvestatakse kuni 31. detsembrini 1998 pensioniõigusliku staaži (RPKS § 28 lõike 2 punktid 7 ja 12; lõiked 2^1 ja 4).

5. Seadus näeb ette, et last (lapsi) kasvatanud vanem võib saada soodustingimustel vanaduspensioni kõige rohkem kuni viis aastat enne vanaduspensioniikka jõudmist (RPKS § 10 lõike 1 punkt 1). Nooremale inimesele seda pensioni ei määrata.

6. Enamasti määratakse soodustingimustel vanaduspension täies ulatuses vaid ühele lapsi kasvatanud inimesele. Mõlemal vähemalt kaheksa aastat lapsi kasvatanud vanemal võib olla õigus saada soodustingimustel vanaduspensioni vaid sel juhul, kui lapsi on peres vähemalt neli ja üks neist on vähemalt keskmise puudega laps või kui peres on vähemalt kaks keskmise puudega last. Siiski on ka nendel juhtudel kummalgi vanemal võimalik saada soodustingimustel

vanaduspensioni ainult ühel õiguslikul alusel. Näiteks kui peres kasvas kaks vähemalt keskmise puudega last, pole ühel vanemal õigust saada soodustingimustel vanaduspensioni kümme aastat enne vanaduspensioniikka jõudmist.

7. Kui lapsi on kasvatanud mitu inimest, tuleb neil omavahel kokku leppida, kes neist pensionisoodustusi kasutab. Lapsi kasvatanud inimesi võib olla mitu, sest pensionisoodustustele on õigus ka näiteks lapsi kasvatanud vanema abikaasal, vanema registreeritud elukaaslasel, laste eestkostjal ja teistel inimestel. Kui inimene soovib saada lapse (laste) kasvatamise eest pensionisoodustusi, siis peab ta lisaks pensioniavaldusele esitama teiste õigustatud isikute nõusolekud, et nad loobuvad oma pensioniõigustest selle inimese kasuks (vt nt Sotsiaalkindlustusameti veebileht „Taotlused, blanketid“, nõusolek pensioniõiguslikust staažist, soodustingimustel vanaduspensionist või pensionilisast loobumise kohta).

8. Kui lapsi kasvatanud inimesed omavahel kokkuleppele ei jõua, siis jagab Sotsiaalkindlustusamet iga soodustuse lapsi kasvatanud inimeste vahel võrdselt (RPKS § 10 lõige 3; § 24 lõige 7; § 28 lõige 2^1). Näiteks võivad mõlemad vähemalt kaheksa aastat keskmise puudega last kasvatanud vanemad saada soodustingimustel vanaduspensioni 2,5 aastat enne vanaduspensioniikka jõudmist.

9. Kui lapse sündi tõendaval dokumendil või rahvastikuregistris puuduvad andmed teise vanema kohta ja vanem kasvatas lapsi üksinda, siis on sellel vanemal õigus kõigile pensionisoodustustele. Ta ei vaja teiste inimeste nõusolekut oma pensioniõiguste kasutamiseks ega pea oma õigusi kellegagi jagama.

10. Pensionipoliitika kujundamine on Sotsiaalministeeriumi ja Riigikogu pädevuses. Kui leiate, et RPKS-i alusel soodustingimustel vanaduspensioni saamise tingimusi tuleks muuta, võite esitada Sotsiaalministeeriumile või Riigikogule selle kohta oma põhjendatud ettepaneku.

Loodame, et need selgitused on abiks.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Olari Koppel
õiguskantsleri asetäitja-nõunik, õiguskantsleri kantselei direktor
õiguskantsleri ülesannetes

Merle Malvet 693 8426
Merle.Malvet@oiguskantsler.ee